

Lissabonin sopimus ja sosiaaliset (perus)oikeudet

Sosiaali- ja terveysturvan keskusliiton
seminaari

8.4.2008

Tuomas Ojanen

Perusoikeudet EU-oikeuden nykytilassa

- Suhde sisämarkkinavapauksiin; esim. C-112 /00 *Schmidberger*; C-36/02, *Omega*; C-438/05 *Viking Line*; C-341/05, *Laval un Partneri*
- EU-oikeuden perus- ja ihmisoikeusmyönteinen tulkinta; esim. C-55/88 *Wachauf*; C-432/04, *Cresson vastaan komissio*
- EU:n perusoikeuskirja merkitys; esim. C-540/03, *parlamentti vastaan neuvosto*, ns. perheenyhdistämistapaus; C-432/05, *Unibet*; C-438/05 *Viking Line*; C-341/05, *Laval un Partneri*
- Perusoikeuksien merkitys II- ja III-pilareissa; esim. julkisasiamies Maduron ratkaisuehdotukset C-415/05P *Al Barakaat*; ja C-402/05P *Kadi* ym.
- Euroopan ihmisoikeussopimuksen erityisasema (TEU 6, POK 52.3)
- Perusoikeudet ylimmänasteisena EU-oikeutena?
 - C-432/04, *Cresson vastaan komissio*; EY:n tuomioistuimen valmius ottaa Euroopan ihmisoikeussopimus huomioon EY:n perustamissopimuksen tulkinnassa ja soveltamisessa

Perusoikeudet perustamissopimuksissa

- EU 6 artikla: Yleinen perus- ja ihmisoikeusklausuuli (ks. erillinen kalvo)
- EU 7 artikla: sanktiomenettely
- EY 12 ja 13 (Syrjinnän kieltö)
- EY 17-22 artikla (unionin kansalaisten oikeudet)
- EY 141 artikla (miesten ja naisten samapalkkaperiaate)

Sosiaalipolitiikan nykytila

C-438/05 Viking Line ABP, 11.12.2007, kohdat 78 ja 79:

“EY 3 artiklan 1 kohdan c ja j alakohdan mukaan yhteisön toiminta kattaa paitsi ”sisämarkkinat, joille on ominaista, että tavaroiden, henkilöiden, palvelujen ja pääomien vapaata liikkuvuutta rajoittavat esteet poistetaan jäsenvaltioiden väliltä,” myös ”sosiaalipolitiikan”. EY 2 artiklassa määrätään itse asiassa, että yhteisön päämääränä on muun muassa ”edistää taloudellisen toiminnan sopusointuista, tasapainoista ja kestävästä kehitystä” ja ”työllisyyden ja sosiaalisen suojelemisen korkeaa tasoa”.

Koska yhteisöllä on näin ollen paitsi taloudellinen myös sosiaalinen päämäärä, perustamissopimuksen määräyksiin perustuvia oikeuksia, jotka koskevat tavaroiden, henkilöiden, palvelujen ja pääomien vapaata liikkuvuutta, on verrattava sosiaalipolitiikan päämääriin, joihin kuuluvat, kuten EY 136 artiklan ensimmäisestä kohdasta ilmenee, muun muassa elin- ja työolojen kohentaminen siten, että olojen yhtenäistäminen olisi mahdollista niitä kohennettaessa, riittävä sosiaalinen suojeleminen ja työmarkkinaosapuolten välinen vuoropuhelu.”

Nykytila...

- EU 2 artikla: unionin tavoitteena edistää taloudellista ja sosiaalista edistystä sekä työllisyyden korkeaa tasoa ja saavuttaa tasapainoinen ja kestävä kehitys
- Unionin kansalaisuus, henkilöiden vapaa liikkuvuus sosiaaliturvaan ja terveydenhoitoon liittyvien oikeuksien edistäjänä
 - Työntekijöiden vapaa liikkuvuus (EY 39), sosiaaliturva (EY 42)
- EU:n perusoikeuskirja, erit. IV luku (yhteisvastuu)
 - Työntekijöiden perusoikeudet 27-33 artikla
 - Sosiaaliturva ja -tuki (34 art.)
 - Terveysten suojelu (35 art.)
 - Lapset (24 artikla), ikääntyneet henkilöt (25 art.) ja vammaiset henkilöt (26 art.)
 - Euroopan sosiaalinen peruskirja; ILO:n yleissopimus 87 ammatillisesta järjestäytymisvapaudesta ja ammatillisen järjestäytymisoikeuden suojelusta; yhteisön peruskirja työntekijöiden sosiaalisista perusoikeuksista

Nykytila...

- Määräykset perustamissopimuksessa 136-145EY
- EY 136 ja 137 artikla: sosiaalipoliittinen ja lainsäädännöllinen yhteistyö osana unionin kansalaisuuden, taloudellisten perusvapauksien ja sisämarkkinoiden toteuttamista
 - EY 136 artikla:
 - viittaus Euroopan sosiaaliseen peruskirjaan sekä v. 1989 työntekijöiden sosiaalisia perusoikeuksia koskevaan yhteisön peruskirjaan
 - sosiaalipolitiikka kuuluu yhteisön ja jäsenvaltioiden jaetun toimivallan alaan
 - EY 137 artikla: toimet tavoitteiden saavuttamiseksi
 - Neuvoston toimivalta antaa vähimmäisdirektiivejä mm. työntekijöiden sosiaaliturvasta ja sosiaalisesta suojelemisesta sekä miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta

Nykytila...

- Avoin koordinaatio: luonteeltaan sosiaalipoliittinen toiminta, jossa on kyse mm. tiedon ja hyvien kokemusten vaihdosta sekä yhteisten sosiaalipoliittisten päämäärien asettamista koskevasta jäsenvaltioiden välisestä toiminnasta
- Sekundäärisäätely (erit. sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittaminen)
 - Esim. sosiaaliturvaa koskevat asetukset (1408/71 ja 574/72)
 - Kokonaisuudistukset: asetus 883/2004 ja sen implementointiasetus

Lissabonin sopimus

- Perustuslakisopimus vs. Lissabonin sopimus: eri nimi, (pääosin) sama sisältö
- Perusoikeuskirjan oikeudellistaminen, EU 6 artikla
 - Pöytäkirja 5: Iso-Britannian ja Puolan erityisjärjestelyt perusoikeuskirjan vaikutusten rajoittamiseksi erit. 4 luvun suhteen
 - Iso-Britannian erityisjärjestelyt oikeus- ja sisäasioissa
- Toimivalta unionille liittyä Euroopan ihmisoikeussopimukseen
 - neuvoston päätettävä yksimielisesti liittymisestä
 - Kaikkien jäsenvaltioiden hyväksyntä neuvoston päätökselle
 - Neuvoston päätös voimaan
 - Kaikkien EIS:n sopijavaltioiden hyväksyntä

Lissabonin sopimus...

- ei muuta merkittävästi toimivallan jakoon sosiaalipolitiikan alalla
- Sosiaalilauseke: sosiaaliasiat (pyrkimys korkeaan työllisyystasoon, riittävän sosiaalisen suojelun takaaminen, sosiaalisen syrjäytymisen torjuminen jne.) on otettava huomioon unionin kaikkien politiikkojen määrittelyssä ja toteuttamisessa
- Täystyöllisyys ja sosiaalinen edistys tunnustetaan unionin keskeisiksi tavoitteiksi
- Sosiaaliturvan koordinaatiossa siirrytään määräenemmistöpäätöksiin
 - Kaksoisenemmistövaatimus käyttöön 2014: 55 % jäsenvaltioista (nyt 15/27:stä) + ao. jäsenvaltioiden väestömäärän on oltava väh. 65 % EU-väestöstä; määrävähemmistö väh. 4 maata
 - Hätäjarru: Jos jäsenvaltio katsoo toimenpiteiden vaikuttavan sen sosiaaliturvajärjestelmän perusteisiin, valtio voi pyytää asian saattamista Eurooppa-neuvoston käsiteltäväksi
- Ei kumoa jäsenvaltioiden liittymissopimuksia
 - Suomen liittymissopimuksen määräykset työeläkejärjestelmästä (TEL) säilyvät
- Taloudellista, sosiaalista ja alueellista koheesiota koskeviin artikloihin on pääosin tehty perustuslakisopimuksen mukaiset muutokset
- oikeusperusta, jonka nojalla tunnustetaan yleistä taloudellista etua koskevat palvelut ja niiden suojelu +POK 36 artikla

EU 6 artikla

1. Unioni tunnustaa oikeudet, vapaudet ja periaatteet, jotka esitetään 7 päivänä joulukuuta 2000 hyväksytyssä ja Strasbourgissa 12 päivänä joulukuuta 2007 mukautetussa Euroopan unionin perusoikeuskirjassa, jolla on sama oikeudellinen arvo kuin perussopimuksilla.

Perusoikeuskirjan määräykset eivät millään tavoin laajenna perussopimuksissa määriteltyä unionin toimivaltaa.

Perusoikeuskirjassa esitettyjä oikeuksia, vapauksia ja periaatteita on tulkittava perusoikeuskirjan tulkintaa ja soveltamista koskevien perusoikeuskirjan VII osaston yleisten määräysten mukaisesti ja ottaen asianmukaisesti huomioon perusoikeuskirjassa tarkoitettut selitykset, joissa esitetään näiden määräysten lähteet.

2. Unioni liittyy ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehtyyn eurooppalaiseen yleissopimukseen. Liittyminen ei vaikuta perussopimuksissa määriteltyyn unionin toimivaltaan.
3. Ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyssä eurooppalaisessa yleissopimuksessa taatut ja jäsenvaltioiden yhteisestä valtiosääntöperinteestä johtuvat perusoikeudet ovat yleisinä periaatteina osa unionin oikeutta.